

Snij vaderschaamte de pas af

16 september 2020

Recensie 'Ontvadering – Het einde van de vaderlijke autoriteit' door Bob de Raadt

De auteur van dit boek, Frank Koerselmans, is gevraagd om een reactie te geven op de vraag "Hoe vaderschap er tegenwoordig uit zou moeten zien?" Hij licht die vraag toe aan de hand een viertal gesignaleerde ontwikkelingen in onze maatschappij: het geïndividualiseerde, het geïnformaliseerde, het gesecculariseerde en het geëmancipeerde fenomeen. Hulpverleners kunnen aan de hand van dit boekje nadenken hoe zij vaders kunnen stimuleren om hun eigen positie als partner en als vader nadrukkelijker invulling te geven.

Frank Koerselmans (emeritus hoogleraar psychiatrie en psychotherapie, zelf vader en echtgenoot, geboren in 1947), schetst in zijn boek eerst de visie van Alexander Mitscherlich (psychoanalytische sociaal-psychologie) en diens visie op het ontstaan van de 'ontvadering' in de samenleving. Hij beschrijft het gezin als oerconcept, met een specifieke rol voor zowel de moeder als de vader. De eerste biedt veiligheid, warmte en geborgenheid in de binnenwereld en de tweede protectie bij het verkennen van de buitenwereld. De vader leert "zijn kind verantwoordelijkheid te zijn in de zin van moedig en verstandig-zijn, van strijdbaar zijn en ook beheersing tonen".

Door deze roloppvatting van de vader is "kritisch-zijn" naar de achtergrond gedrongen. Is er sprake van een 'geseculariseerde' samenleving' dan is dit het restant van een 'vaderbeeld van God': "God is tegenwoordig alleen nog maar Liefde. Die liefde herkent men dan 'in de ogen van de medemens'. De verticale dimensie van het geloof is uitgeschakeld, die van strengheid, rechtvaardigheid; "toezicht en arbitrage". Mannen zitten in een soort cultuurdepressie: welk domein is nu voor hen? Dat linkt aan de vraag 'Adam, waar ben je?'

Ontvadering als motor

Koerselmans stelt dat 'ontvadering' de echte motor is van de secularisatie; het *geseculariseerde* fenomeen". Hij signaleert dat mannen in rap tempo verdwenen zijn uit beroepsrichtingen als het onderwijs, de gezondheidszorg en de rechterlijke macht. De maatschappij heeft zich van 'patriarchaat' naar 'matriarchaat' ('Evaïsme') ontwikkeld: het *geëmancipeerde* fenomeen.

In het kader van het *geïnfomaliseerde* wordt er getutoyeerd in plaats van het aangespreken met 'u'! Daarmee is ook de betekenis van het fenomeen 'gezag' *geïndividualiseerden* veranderd.

Nieuw vaderschap – 'her-vadering'

Koerselman gaat dieper in op vaderschapsaspecten als moed, gezag, koers houden, trouw, de lerende en stimulerende vader, het opbouwen van zelfvertrouwen bij zijn zoon (door middel van milde kritiek, bemoediging, lof/waardering en gericht gestelde doelen), het bieden van identificatie. In de sport lijkt nog plaats te zijn voor "hiërarchie en competitie", waar een 'wij-concept' nog ruimte biedt voor mannen. Als kritische cultuurgeluid merkt Koerselman op dat "zonder 'vaderlijke' waarden, borderline-achtige identiteits-'fluiditeit' en narcistische zelfoverschatting van symptoom tot norm worden". Hij schrijft over 'vaderschaamte' en pleit ervoor dat vaders "flinkheid, beheersing en zelfrelativering" blijven tonen; dat zij daar trots op kunnen zijn.

Tot slot maakt hij een aantal typerende opmerkingen over "een goede vader" Dat geeft stof tot nadenken en dat is een uitnodiging tot nieuwe profilering van vaderschap in onze tijd. Te denken valt aan: vaders die nadrukkelijk met hun baby buidelen, affectie geven, met tegenwoordig vijf dagen vaderschapsverlof en vijf verlofweken, met aandacht voor zoiets als 'Daddycation', een gepassioneerde manier van hedendaags vaderschap, met 'papa-dagen', met vader & zoon-weekenden.

Dit boek heeft mij aan het denken gezet over de moeilijke positie van vaders in deze tijd. De kritische analyse van Koerselmans nodigt daartoe uit. Hoe versterk je vaders in hun vaderschap? Al nadenkend kwam ik op facetten die aan 'her-vadering' vorm geven. In die zin ontstaat er een beweging om te komen tot 'her-waardering' van vaderschap.

Bob de Raadt, werkzaam als medisch maatschappelijk werker, methodisch ouderbegeleider, contextueel hulpverlener bij Erasmus MC-Sophia en als gastdocent bij Erasmus MC Academie